

O NOUĂ FUNCȚIE A TURNULUI CHINDIA ?

PETRE DRĂGUTOIU

Turnul Chindiei importantă realizare a secolelor trecute, a fost privit de cercetători mai mult prin prisma construcției după restaurarea de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Plecînd de la ce a reprezentat acest turn în perioada următoare construcției, diferiți cercetători au căutat să descopere funcțiile turnului și să stabilească forma sa inițială.

În articolele și lucrările de specialitate cunoscute,¹ turnul Chindiei este considerat o probabilă realizare a mijlocului secolului al XV-lea, Vlad Țepeș fiind realizatorul interesantului monument.

În general, s-a stabilit că turnul a avut mai multe funcțiuni, printre care „elementul de apărare juca un rol dintre cele mai importante”.²

Alți cercetători au afirmat că realizarea construcției, din necesități de apărare este discutabilă, știut fiind că pînă la finele secolului al XVI-lea, Țirgoviștea n-a avut un sistem organizat de fortificații”.³

Fapt remarcat de aproape toți cercetătorii, turnul îndeplinea cu prisosință rolul de... „punct de observație și de pază, precum și acela de „închisoare”.⁴

Departate de noi pretenția de a epuiza problemele deosebit de complexe ale acestui singular monument. Sîntem de părere că în cercetarea monumentului s-a plecat de la situația existentă de la mijlocul secolului al XIX-lea, deci după restaurare, înțelegîndu-se mai puțin că alături de întregul ansamblu de construcții, turnul Chindiei a avut funcții și utilizări diferite de la etapă la etapă.

Acest lucru se observă în lucrările existente, care prezintă în general ceea ce ne relatează călătorii străini, dar nu sesizează diferențe în ceea ce privește descrierile referitoare la acesta.

Din această cauză, credem că reluarea studierii etapelor de cons-

1. I. D. Petrescu, Țirgoviștea, Țirgoviște, 1888; M. B. Ionescu, Țirgoviștea, Oradea, 1929; M. T. Georgescu, Turnul Chindiei, Magazin istoric anul II, nr. 6 (iunie) 1968, p. 62; Cr. Moisescu, N. Constantinescu, Curtea Domnească din Țirgoviște, ed. Meridiane, ed. a II-a., Buc., 1969; St. Balș, Rodica Mănciulescu, Un tip neobișnuit de pridvor în arhitectura veche din Muntenia, Buletinul monumentelor istorice, Buc., 3/1971.

2. Cr. Moisescu, N. Constantinescu, op. cit.

3. M. T. Georgescu, op. cit.

4. M. T. Georgescu, op. cit., Cr. Moisescu, N. Constantinescu, op. cit., p. 35.

truție și funcțiile îndeplinite de turnul Chindiei sînt în actualitate.

Încercînd să ne aducem modesta contribuție la descifrarea funcțiilor turnului, considerăm că nu putem trece cu vederea informațiile restaurării realizate sub conducerea arhitectului Ioan Schlatter, care prin modificările făcute a reșit să aducă însemnate transformări vechii forme. În raportul său afirma că „soclul ce are o înălțime de vreo patru stînjeni s-au îmbrăcat pînă sus cu piatră, iar trupul de la soclu în sus s-a zidit în pereghel de cărămidă.” Arhitectul sesiza că „atunci „cînd s-a început lucrarea s-a văzut că toată zidirea era alcătuită prin mai multe adaosuri care, neavînd nici o legătură/amenința cu căderea” și de aceea, se cerea „a se dărîma soclul cel vechi și a se zidi tot din nou”.⁵

Se observa cu prilejul acestei restaurări că s-au efectuat intervenții esențiale la baza turnului ce avea ca și astăzi forma trunchiului de piramidă. În același timp, Schlatter experimentat constructor, observa și sublinia faptul că baza turnului, era realizată „prin mai multe adaosuri” de la care lipsea „legătura” dintre ele.⁶

Această constatare, ne obligă să reflectăm și să considerăm că realizarea turnului nu a fost o simplă construcție care să decoreze reședința voievodală, ci a avut funcțiuni majore și precise care să justifice însemnatele cheltuieli și transformări ce le-a suferit, ca de altfel și construcțiile din jur.

Împărtășim ideea că turnul a fost realizat într-o etapă ulterioară curții domnești, realizată de Mircea cel Bătrîn. Credem că realizarea sa, a avut ca scop întărirea fortificațiilor existente și în primul rînd/la locul cel mai vulnerabil, poarta de intrare.

În 1640 misionarul catolic Petru Baksić, făcînd o exactă și minuțioasă descriere a vechii reședințe voievodale, remarcă faptul că : reședința era „înconjurată toată cu ziduri avînd porți de fier : deasupra porții un turn mare, iar de o parte și alta a porții stau străjile ziua și noaptea.”

Ori, în acel moment, turnul Chindiei reprezenta o construcție unică în Tîrgoviște. În această situație se impune cu necesitate existența porții de apărare a intrării în incinta curții domnești pe sub turnul Chindiei.

Într-o stampă de epocă realizată în 1595 unde se înfățișează bătălia de la Tîrgoviște, este reprezentată o construcție sub formă de turn, cu o poartă cu boltă înaltă, avînd în prelungire ziduri de apărare și un alt turn rotund la unul din colțuri. Foarte aproape de turn se desprind cîteva construcții care se pot identifica cu casa domnească și biserica din apropiere.⁸ Turnul se termină la partea superioară cu cîteva turnulețe mai

5. C. Manolescu, M. Oproiu, Istoria post-voievodală a Curții domnești din Tgv.

6. Ibidem.

7. Călători străini despre țările române, Buc., 1973., vol. V., p. 213.

8. Lupta de la Tîrgoviște din octombrie, gravură publicată în Chronologia oder historische Beschreibung aller Kriegsempörungen, Nürnberg, 1602, Biblioteca Academiei R.S.R., Cabinetul de stampe

mici, stampa corespunzând memoriilor lui Fra Giuseppe Piscullo da Melfi, care afirma că fortificațiile existente la Tîrgoviște aveau „un turn nu prea înalt cu patru săcălașe deasupra și cu gambioanele sale”.⁹

Afirmația lui Baksic este confirmată și de săpăturile arheologice. Din surse indirecte, am aflat că turnul se sprijinea pe patru picioare masive din cărmidă, zidul dintre ele fiind întrerupt de la o anumită înălțime și neavînd aceiași fundație ca la picioarele turnului, iar zidul de incintă al lui Mircea cel Bătrîn este întrerupt exact pe porțiunea porții.¹⁰ În favoarea acestei afirmații vine și imaginea turnului transmisă de către Michel Bouquet, care prezintă pe latura de nord a turnului, exact pe locul unde noi presupunem a fi vechea poartă de intrare o posibilă gură de păcură folosită pentru a sprijini apărarea ei.¹¹

În perioada următoare turnul Chindiei a suferit schimbări esențiale în ceea ce privește funcționalitatea sa.

După stabilirea sa la Tîrgoviște în toamna anului 1639, Matei Basarab a întreprins ample acțiuni de refacere, modernizare și înnoire a edificiilor din curtea domnească. Cu această ocazie au suferit transformări esențiale și vechile ziduri de incintă, care au făcut ca turnul să nu se mai afle într-o posibilă zonă de apărare. Din această cauză, prin extinderea curții domnești, turnul a încetat să exercite rolul de poartă de acces și credem că acum s-au astupat prima dată bolțile de pe latura de nord și sud și au fost întărite cele de pe latura de vest. Cărămida folosită de o formă cu dimensiuni sporite, se poate compara cu cele folosite de Matei Basarab la realizarea apeductului.¹² Se pare că acum avînd noi destinații, turnul a fost înălțat și Paul de Alep secretarul patriarhului Macarie la 1653, remarcă că „în mijlocul curții... era un colosal turn de piatră, foarte înalt și servind de fanar pentru ceasornicul orașului și cît timp farul luminează/nimeni nu îndrăznește a se mișca pe străzi”.¹³

Doi călători și două mărturii total diferite dar amîndouă precise.

9. Călători străini despre țările române, Buc., 1972., vol. IV., p.

10. Informațiile le-am primit de la Ștefan Constantin care a participat la săpăturile arheologice realizate în cadrul șantierului D.M.I.

11. Gravură realizată de Michel Bouquet. Ruinele Curții domnești din Tîrgoviște la 1843, B.A.R.S.R., cabinetul de stampe, inventar nr. 887.

12. Dimensiunile cărămizilor sesizate de M. Opröiu. În strînsă legătură cu fortificațiile orașului ridicate de Matei Basarab ce făcuse „cetatea de iznoavă, leatul 7153”, lucru cunoscut și de Paul de Alep care arăta că „ridică un zid de lemn de jur împrejur, săpînd și un șanț cu multă osteneală”, din turn se putea urmări desfășurarea apărării și asediului și se puteau trimite întăriri. Acum probabil este înălțat turnul și devine un „colosal turn de piatră” cum mărturisește Paul din Alep.

13. Paul din Alep, Călătoriile patriarhului Macarie, Buc., 1900, p. 83.

Diferențele constau numai în schimbările petrecute datorate intervențiilor constructive realizate de meșterii lui Matei Basarab.¹⁴

Presupunerile că vechiul turn al Chindiei a folosit și ca poartă de intrare în vechea reședință domnească sînt confirmate și de Ion Ghica care preluînd o veche tradiție țirgovișteană afirma că : „forma normandă a turnului cu ferestre gotice și balcoane florentine prezintă ochiului un ce bizar și neînțeles. Acolo era poarta Curții celei vechi“, vine să întărească și să confirme presupunerea noastră...¹⁵

¹⁴14. Credem că turnul devine închisoare în etapa Matei Basarab, ceilalți autori preluînd o știre țirzie ce se referea la acest lucru.

¹⁵15. Ion Ghica, Scrieri vol. I. București, Minerva, 1914, p. 110.